

Wyrok z dnia 7 kwietnia 2006 r.

I UK 223/05

Okres jednego roku podlegania ubezpieczeniu społecznemu, o którym mowa w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) liczony jest od powstania tego ubezpieczenia, a nie od pierwszego dnia kwartału, w którym została opłacona składka.

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Sędziowie: SN Andrzej Wróbel, SA Romualda Spyt.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 7 kwietnia 2006 r. sprawy z odwołania Sylwestra R. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24 maja 2005 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 18 sierpnia 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. objął Sylwestra R. ubezpieczeniem społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej od dnia 10 listopada 2000 r.

Odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z dnia 19 listopada 2004 r. [...]. Sąd ustalił, że wnioskodawca od dnia 10 listopada 2000 r. rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej i prowadzi ją nadal. W związku z tym podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą.

W apelacji od tego wyroku wnioskodawca zarzucił, że prowadzi gospodarstwo rolne i opłaca składki na ubezpieczenie rolnicze.

Wyrokiem z dnia 24 maja 2005 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił apelację. Sąd Apelacyjny ustalił, że wnioskodawca prowadzi gospodarstwo rolne i od 1 października 1999 r. do 31 listopada 1999 r. podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy o pracę. Od dnia 10 listopada 2000 r. rozpoczął prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie transportu. Zgodnie z art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.) rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje działalność gospodarczą nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu.

Wnioskodawca prowadząc jednocześnie pozarolniczą działalność nie mógł podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 stycznia 2001 r. Dlatego Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 30 czerwca 2004 r. stwierdziła ustanie podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu od dnia 1 stycznia 2001 r. Odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji zostało oddalone prawomocnym wyrokiem wobec uznania, że warunki do kontynuowania ubezpieczenia rolniczego nie zostały w jego przypadku spełnione. Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu podlegają osoby fizyczne, które na obszarze RP są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność. Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił, że wnioskodawca prowadził działalność gospodarczą od dnia 10 listopada 2000 r. Na ustalenie innej daty rozpoczęcia tej działalności, czego domagał się wnioskodawca, nie może mieć wpływu jego twierdzenie, iż faktycznie rozpoczął działalność 2 grudnia 2002 r. Działalność gospodarcza podlega obowiązkowemu zgłoszeniu organowi ewidencyjnemu. Obowiązek ten obejmuje także zmiany stanu faktycznego i prawnego odnoszące się do przedsiębiorcy i wykonywanej przez niego działalności. Skoro zatem wnioskodawca, jak twierdzi, rozpoczął działalność 2 grudnia 2002 r., winno to mieć odzwierciedlenie w ewidencji.

Od tego wyroku wnioskodawca wniósł skargę kasacyjną i opierając ją na obu podstawach wymienionych w art. 398³ k.p.c. wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku lub także uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku bądź Sądowi Okręgowemu w Białymstoku do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę obu wyroków oraz decyzji organu rentowego przez stwierdzenie, że wnioskodawca od 1 stycznia 2001

r. podlega nadal ubezpieczeniu społecznemu rolników”. Jako pierwszą podstawę skargi kasacyjnej wnioskodawca wskazał naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 6 ust. 14 tej ustawy „i w zbiegu z art. 4 pkt 5 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.)”. Drugą podstawą skargi jest „naruszenie przepisu art. 233 k.p.c. poprzez niedokonanie wykładni przepisu art. 6 pkt 14 ustawy z dnia 20. 12. 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 4 pkt 5 ustawy z dnia 17. 12. 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w przedmiocie interpretacji ustawowego sformułowania odnośnie czasokresu podlegania powoda ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy (okres ubezpieczenia)”. W uzasadnieniu skargi wnioskodawca podniósł, że jego zdaniem zawarte w art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników sformułowanie „podlegając ubezpieczeniu społecznemu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie co najmniej przez 1 rok” należy interpretować w powiązaniu z art. 6 pkt 14 tej ustawy. Ten ostatni przepis stanowi, że ilekroć w ustawie jest mowa o okresach podlegania określonemu ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się tylko takie okresy, za które opłacono przewidziane w odpowiednich przepisach składki na to ubezpieczenie, chyba że w myśl tych przepisów nie istniał obowiązek opłacania składek. Podobnie definiuje pojęcie okresu ubezpieczenia przepis art. 4 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W niniejszej sprawie wnioskodawca jako rolnik podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy opłacił składkę na ubezpieczenie społeczne za cały IV kwartał 1999 r. oraz za wszystkie kwartały 2000 r. Okresy, za które została opłacona składka, rozumie się jako okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Skoro u wnioskodawcy z uwagi na opłacenie składek okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników trwał nieprzerwanie co najmniej 1 rok, służy mu prawo wyboru rolniczego systemu ubezpieczenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jednym z zarzutów skargi kasacyjnej jest zarzut naruszenia przepisu art. 233 k.p.c., a uzasadnieniem tego naruszenia jest „niedokonanie wykładni”, czyli w istocie pominięcie - przy dokonywaniu oceny prawnej - treści wskazanych przepisów prawa materialnego. Uzasadnienie zarzutu nie koresponduje z treścią art. 233 k.p.c., który

reguluje zasady oceny dowodów przy dokonywaniu ustaleń faktycznych. Naruszenie tego przepisu nie może być zresztą podstawą skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.). Zarzut błędu w ocenie prawnej nie uzasadnia naruszenia przepisów postępowania. Ta podstawa skargi kasacyjnej jest więc nieusprawiedliwiona, a zarzuty przytoczone na jej uzasadnienie mogą być rozpoznawane w ramach pierwszej ze wskazanych podstaw kasacyjnych, to jest naruszenia prawa materialnego.

Nieuzasadniony jest zarzut błędnej wykładni art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Przepis ten (zacytowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku) pozwala rolnikowi podejmującemu pozarolniczą działalność gospodarczą na kontynuowanie rolniczego ubezpieczenia społecznego. Warunkiem skorzystania z tego uprawnienia jest podleganie w pełnym zakresie rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu nieprzerwanie co najmniej 1 rok przed podjęciem działalności gospodarczej. Okres jednego roku jest liczony od powstania obowiązku rolniczego ubezpieczenia społecznego do podjęcia pozarolniczej działalności gospodarczej. Nie ma przy tym zastosowania definicja okresów podlegania określonego ubezpieczeniu społecznemu zawarta w art. 6 pkt 14 powołanej ustawy, jako okresów, za które opłacono składki. Przepis art. 6 zawiera definicję poszczególnych pojęć użytych w ustawie i zgodnie z jego początkowym zdaniem definicja danego pojęcia ma zastosowanie ilekroć w ustawie jest mowa o określonym pojęciu. Określenie „okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu” występuje w przepisach regulujących prawo do świadczeń, które uzależnione jest między innymi od posiadania odpowiedniego okresu ubezpieczenia (art. 19, 20 i 21). Okresy te są liczone w kwartałach, z tym że zgodnie z przytoczoną definicją przy ustalaniu prawa do świadczeń do okresów ubezpieczenia wlicza się tylko te kwartały, za które opłacono składki. Nie wlicza się natomiast okresów za które składka rolnika podlegającego obowiązkowi ubezpieczenia nie została opłacona, niezależnie od tego, czy był on objęty ubezpieczeniem, czy też nie zgłosił się do ubezpieczenia. Przepis, na którą powołuje się skarżący, zawiera więc definicję zawężającą pojęcie okresu ubezpieczenia w stosunku do ogólnego rozumienia tego okresu „od jego powstania do ustania”. Natomiast okresy ubezpieczenia zostały potraktowane w sposób rozszerzający w niepowołanym w skardze przepisie art. 21a, który stanowi, że przy ustalaniu liczby kwartałów podlegania ubezpieczeniu zalicza się cały kwartał, w którym powstało ubezpieczenie. To samo dotyczy kwartałów, w którym ubezpieczenie ustało. Regulacja ta ma jednak zastosowanie tylko do tych przepisów, w których jest mowa o okresach ubezpieczenia liczonych w kwarta-

łach, czyli przepisów art. 19 i 21. Przepisy te dotyczą prawa do świadczeń - emerytury i renty. Natomiast w przepisie art. 5a nie zostało użyte określenie „okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu”. Definicja zawarta w art. 6 pkt 14 mogłaby mieć zastosowanie tylko wówczas, gdyby w art. 5a była mowa o okresach podlegania ubezpieczeniu społecznemu. W tym ostatnim przepisie nie występuje pojęcie „okres” ani pojęcie „okresy”, mowa jest w nim o podleganiu ubezpieczeniu co najmniej 1 rok. Przepis ten nie może więc być interpretowany przy zastosowaniu omawianej definicji, a tym bardziej definicji podobnej treści zawartej w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Przepisy tej ostatniej ustawy nie mają w zasadzie w ogóle zastosowania w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników, a jedynie w wąskim zakresie w sprawach dotyczących przyznawania i wypłacania świadczeń (art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Uprawnienie do kontynuowania rolniczego ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przysługuje rolnikowi, który podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą po upływie roku nieprzerwanego trwania ubezpieczenia rolniczego w pełnym zakresie, czyli obowiązkowego ubezpieczenia emerytalno-rentowego określonego w jej art. 16 oraz wypadkowego chorobowego i macierzyńskiego określonego w jej art. 7 ust 1. Obowiązek ubezpieczenia powstaje w chwili spełnienia warunków do objęcia ubezpieczeniem, jeżeli nie występują okoliczności wyłączające obowiązek ubezpieczenia. Jako jedną z tych okoliczności powołane przepisy wymieniają podleganie innemu ubezpieczeniu społecznemu. Pozostawanie rolnika w zatrudnieniu na podstawie umowy o pracę wyłącza obowiązek ubezpieczenia rolniczego wobec podlegania ubezpieczeniu pracowniczemu. Wnioskodawca nie mógł być objęty ubezpieczeniem społecznym wcześniej, niż po ustaniu stosunku pracy, który trwał do 30 listopada 2000 r. Ubezpieczenie społeczne rolników powstało więc 1 grudnia 2000 r. Fakt, że składka na ubezpieczenie rolnicze została opłacona za IV kwartał 2000 r., czyli od 1 października 2000 r., wynika z treści art. 4 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowi, że obowiązek opłacenia składki powstaje z pierwszym dniem kwartału, w którym powstało ubezpieczenie, a ustaje z ostatnim dniem kwartału, w którym ustało ubezpieczenie. Przepis ten w sposób wyraźny różnicuje okres trwania ubezpieczenia (od jego powstania do ustania) od okresu istnienia obowiązku opłacania składek (od początku kwartału do końca kwartału). Zasadą jest, że ubezpieczenie powstaje z chwilą spełnienia wszystkich przesłanek warunkujących obowiązek ubezpieczenia, a

ustaje z chwilą odpadnięcia jednej z tych przesłanek. W zakresie ustania ubezpieczenia przepis art. 3a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadza odstępstwo od tej zasady i stanowi w ust. 1, że ubezpieczenie ustaje z końcem kwartału, w którym ustały okoliczności uzasadniające podleganie ubezpieczeniu. Na podstawie tego przepisu wnioskodawca został wyłączony z rolniczego ubezpieczenia społecznego dopiero z końcem IV kwartału 2000 r. (od 1 stycznia 2001 r.), mimo że już w dniu 10 listopada 2000 r. przestał spełniać warunki do podlegania temu ubezpieczeniu wobec podjęcia działalności podlegającej innemu ubezpieczeniu niż rolnicze. W zakresie powstania ubezpieczenia ustawa nie zawiera analogicznej regulacji, zatem ubezpieczenie powstaje w dniu spełnienia warunków do objęcia obowiązkiem ubezpieczenia. Ubezpieczenie powstaje więc z chwilą rozpoczęcia działalności rolniczej lub z chwilą ustania innego ubezpieczenia obejmującego rolnika z tytułu stosunku pracy, stosunku służbowego lub innej działalności, a nie w pierwszym dniu kwartału, w którym powstał obowiązek opłacania składki. W konsekwencji okres jednego roku trwania rolniczego ubezpieczenia społecznego, o którym mowa w art. 5a, liczony jest od powstania tego ubezpieczenia a nie od pierwszego dnia kwartału, za który została opłacona składka. Do tego rocznego okresu nie może być wliczony okres trwania rolniczego ubezpieczenia po podjęciu działalności gospodarczej (od 10 listopada 2000 r. do 31 grudnia 2000 r.), gdyż zgodnie z treścią przepisu ma on zastosowanie, jeżeli od powstania rolniczego ubezpieczenia do podjęcia pozarolniczej działalności gospodarczej (a nie do ustania rolniczego ubezpieczenia) upłynął co najmniej jeden rok. W przypadku wnioskodawcy okres ten był krótszy niż rok, zatem wnioskodawca nie może skorzystać z prawa kontynuowania ubezpieczenia rolniczego.

Nawet gdyby któryś z zarzutów skargi kasacyjnej zasługiwał na uwzględnienie, nie mogłoby to doprowadzić do zmiany wyroku w sposób określony we wniosku tej skargi, tj. do objęcia wnioskodawcy rolniczym ubezpieczeniem społecznym. Sprawa dotyczy bowiem istnienia obowiązku ubezpieczenia na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z prowadzeniem pozarolniczej działalności, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy, a stroną w tej sprawie nie jest organ wykonujący zadania z zakresu ubezpieczenia rolniczego lecz Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Ewentualne ustalenie braku obowiązku ubezpieczenia z ogólnego systemu ubezpieczeń społecznych prowadziłoby do tego, że wnioskodawca od 1 stycznia 2001 r. nie byłby objęty żadnym ubezpieczeniem w sytuacji, gdy prawomoc-

nym wyrokiem został wyłączony z obowiązku rolniczego ubezpieczenia społecznego od tej daty. Skarga kasacyjna jest jednak pozbawiona usprawiedliwionych podstaw i z tych przyczyn Sąd Najwyższy w oparciu o przepis art. 398¹⁴ k.p.c. ją oddalił.

=====